

Danijela Doblanović, *Žrvanj života – Stanovništvo Savičente od početka 17. do početka 19. stoljeća*. Zagreb: Srednja Europa, 2017, 327.

Zagrebačka izdavačka kuća Srednja Europa u ožujku 2017. godine objavila je knjigu osebujnog naslova *Žrvanj života – Stanovništvo Savičente od početka 17. do početka 19. stoljeća* Danijele Doblanović Šuran. Urednik knjige je prof. Krešimir Maligec, dok su recenzenti akademik Nenad Vekarić i doc. dr. sc. Marija Mogorović Crljenko. Knjiga je nastala nadopunom doktorskoga rada pod mentorstvom povjesničara i demografa Nenada Vekarića. Autorica je analizirala demografska kretanja Savičente kroz dva stoljeća, odnosno od početka 17. do početka 19. stoljeća, iscrpno koristeći kao izvor prvenstveno matične knjige i knjige stanja duša, ali ne samo njih. Oslanjajući se i na druge izvore zaokružila je demografsku sliku tadašnjeg mletačkog feuda Savičente te na pozornicu izvukla *male* i zaboravljene ljude

u radosnim i surovim trenucima njihove egzistencije. Kroz petnaest poglavlja po kojima je knjiga strukturirana, čitatelj upoznaje kretanje stanovništva i svakodnevicu istarskog mikrosvijeta.

Knjigu otvara *Predgovor* (7-8) u kojemu autorica donosi razloge bavljenja ovom tematikom. S matičnim knjigama upoznala se još za vrijeme studija, a na poslijediplomskom doktorskom studiju njezin je interes postao još intenzivniji te je tako nastao ovaj rad. Nakon zahvala najzaslužnijim osobama koji su joj na tom putu pomogle, autorica ukratko objašnjava da će koristiti naziv Savičenta jer je to naziv koji koriste lokalni stanovnici i danas, iako je službeni naziv mjesta Svetvinčenat.

Prvo je uvodno poglavlje (1-10) u kojemu autorica donosi pregled

povijesnodemografskih istraživanja za istarsko područje. Drugi je dio posvećen izvorima iz kojih je autorica crpila podatke za svoja istraživanja. Matične knjige su kostur na koji se oslanja ova knjiga. Počinju se voditi nakon Tridentinskog koncila (1545.–1563.), dok se knjige stanja duša vode od 1614. godine. Matične knjige analizirane župe sežu od druge polovice 16. stoljeća za krštenja i vjenčanja, a od 1668. godine za umrle. Autorica upoznaje čitatelja s matičnim knjigama i knjigama stanja duša koje je koristila, što one donose, kakva je njihova očuvanost i gdje se danas čuvaju. Osim navedenih povijesnih izvora, autorica je koristila brojna druga vrela koja se čuvaju u Državnom arhivu u Veneciji, budući da je Savičenta bila feud mletačke obitelji Grimani, i u Državnom arhivu u Pazinu. Koristeći popise stanovništva, razna izvješća, biskupske vizitacije, bilježničke knjige, pisma, zapisnike i ostalo, autorica je proširila svoje istraživanje i obogatila ovu knjigu.

Drugo poglavlje nosi naziv *Povijest Savičente* (11-22) u kojemu autorica upoznaje čitatelje s tijekom

povijesti, od prvih tragova življenja u tom kraju do nastanka kaštela i njegove sudbine tijekom minulih stoljeća. Autorica donosi popis dužnosnika u feudalnoj jurisdikciji Savičente 1783. i 1784. te popis kapetana u feudalnoj upravi Savičente od 16. do 18. stoljeća. Nakon opisa upravnog sustava kaštela, poglavlje zaključuje pregledom gospodarstva analiziranog područja.

Treće poglavlje *Broj stanovnika* (23-35) autorica je podijelila u dva dijela: prvi dio donosi pregled stanovništva mletačke Istre u ranom novom vijeku, dok je u drugom dijelu analizirala kretanje broja stanovnika Savičente. Autorica se koristila brojnim izvorima iz ranog novog vijeka kako bi doznala broj stanovnika, jer su službeni popisi stanovništva za navedeno razdoblje rijetkost. Četvrto poglavlje *Prirodno kretanje stanovništva* (37-43) analizira stopu nataliteteta i mortaliteteta od 1732. do 1814. godine te kretanje broja rođenih od 17. do 19. stoljeća. Dobivene rezultate autorica uspoređuje s ostalim analiziranim područjima u Istri i Hrvatskoj.

Peto poglavlje *Rođenja* (45-63) podijeljeno je na pet potpoglavlja. Autorica otvara poglavlje sezonskim kretanjem začeca i rođenja. Ističe kako su na broj začeca utjecali razni čimbenici: društveno-religijske norme, klimatske prilike, poljoprivredni radovi i energetski čimbenici. U Savičenti je od 1734. do 1814. godine najviše začetih bilo u razdoblju od travnja do lipnja, a najmanji broj zabilježen je u rujnu i listopadu, odnosno u mjesecima kada su poljoprivredni radovi intenzivniji. Autorica dokazuje kako korizmene zabrane nisu znatno utjecale na smanjenje začeca u tom razdoblju. Nadalje, autorica analizira broj poroda, odnosno ritam rođenja, na koji su najviše utjecali smrtnost djece i kratak životni vijek. Zbog velike stope smrtnosti djece, većim brojem poroda osigurao bi se opstanak obitelji. U ruralnim područjima potreba za radnom snagom unutar obitelji bio je itekako važan čimbenik koji je utjecao na broj poroda. Autorica dolazi do zaključka da je od 1735. do 1785. godine prosječan broj poroda po paru iznosio 3,25, dok je bez

potomaka bilo oko 18% parova. U maticama Savičente autorica pronalazi i predbračna začeca. U analiziranim slučajevima pronašla je troje djece koja su rođena prije devet mjeseci od sklapanja braka roditelja. Moguće da je posrijedi bila riječ o predbračnim začecima, ali ne treba isključiti i mogućnost da su ta djeca bila nedonoščad. Autorica također detaljno analizira i trajanje reproduktivnog razdoblja. U analiziranom razdoblju u župi Savičenta zabilježeno je četrdeset blizanaca, odnosno manje od 1% u ukupnom broju krštene djece. Od 1734. do 1814. godine zabilježeno je nešto manje od 3% djece rođene izvan braka, što svjedoči da je institucija braka bila jako poštovana. To su djeca kojima su oba roditelja mogla biti poznata, većinom je samo ime majke sačuvano, a dio čine i napuštena djeca. U župi je u tom razdoblju napušteno 83 djece, odnosno 1,6% ukupno rođenih.

U šestom poglavlju *Vjenčanja* (65-94) autorica je analizirala 1213 vjenčanja koja su sklopljena u župi od 1734. do 1813. godine. Prosječno se godišnje vjenčalo petnaest parova, dok je prosječna stopa nup-

cijaliteta bila 11,2‰. Autorica je također proučila i dob mladenaca prilikom sklapanja braka te zaključuje da su u razdoblju od 1750. do 1775. muškarci ulazili u brak u prosjeku u dvadeset devetoj, a žene u dvadeset četvrtoj godini. U analizi dobne razlike među parovima, autorica zaključuje da je u Savičenti 1734. godine suprug bio prosječno stariji 6,3, a u okolnim selima 4,8 godina. U 40% parova muškarac je bio stariji od jedne do pet godina, a trećina je bila starija šest do devet godina. U selima je bilo više slučajeva kada je žena bila starija od supruga (25,8%). U župi Savičenta je od 1734. do 1813. godine u svakom četvrtom braku jedan od supružnika bio udovac/ica, dok su u 3% brakova oba partnera ušli kao udovci. Na sezonsko kretanje broja vjenčanja veliku su ulogu imala vjerska pravila. U katoličkim je zemljama najmanji broj brakova sklopljen prije korizme i došašća. U Savičenti je od 1734. do 1783. u ožujku sklopljeno samo 2,4% brakova. U analiziranom razdoblju u župi su prevladavali brakovi u kojima su oba partnera bila iz župe (68,8%), a autorica također donosi

provenijenciju svih nedomicilnih mladenaca. Kroz stoljeća se dan za proslavu vjenčanja mijenjao. Krajem 16. stoljeća najviše je vjenčanja bilo nedjeljom i ponedjeljkom, a sto godina kasnije nedjelja je i dalje bio najčešći dan za vjenčanje. Mladenci su posebno izbjegavali srijedu i četvrtak, dok je porastao broj vjenčanja petkom i subotom. Stvari se mijenjaju krajem 18. stoljeća, kada su u jednakoj mjeri birani nedjelja, ponedjeljak i četvrtak. U 19. stoljeću promjena je još izraženija, najmanje se parova vjenčalo nedjeljom i petkom. Autorica zaključuje da opadanje broja nedjeljnih vjenčanja svjedoči o potrebi da svadba bude intimnija, odnosno rezervirana samo za rodbinu i bliske članove zajednice. Krajem veljače i krajem studenoga u župi je zabilježeno više vjenčanja u istom danu. Poglavlje se zatvara svjedocima na vjenčanju koji su u pravilu bili muškarci, a od 1734. do 1783. zabilježena je samo jedna žena. Najčešće su svjedoci bili zvonari, primjerice zvonar Antonio Ucmir bio je svjedok na 168 vjenčanja.

Slijedi poglavlje kratkog naziva *Smrt* (95-118) u kojemu autorica

proučava navedenu tematiku kroz različite segmente. Analizirano je sezonsko kretanje smrtnosti na koju su utjecali geografsko-klimatski i društveno-gospodarski uvjeti. U župi je od 1734. do 1813. godine najviše stanovnika umrlo početkom godine i u razdoblju od kolovoza do prosinca. Autorica se posebno posvetila analizi velikog broja smrtnosti dojenčadi koja je u analiziranom razdoblju iznosila čak 191,2‰. U Savičenti je u analiziranom razdoblju udio umrlih u dobi preko sedamdeset godina iznosio 4%, a starijih od 80 oko 2,5%. Prosječno godišnje umiralo je 64,7 osoba. Kada je riječ o dobi umrlih žitelja župe, autorica upućuje na opreznost, jer se dob često zaokruživala, pa je u maticama zabilježena dob umrlih u *okruglim* godinama. Dvije trećine umrlih nakon pedesete godine života imalo je *okruglu* dob, što svjedoči o mentalitetu nekadašnjih ljudi. Prosječna dob u Savičenti bila je 23,5 godine, a na tako nisku dob utjecala je velika smrtnost dojenčadi i djece. U maticama Savičente prije 1816. godine nisu se bilježili uzroci smrti, pa je autorica učinila

iznimku, odnosno uzela je u analizu razdoblje od 1816. do 1825. godine. Za ranija razdoblja autorica donosi primjere nasilnih i neuobičajnih smrti. Za djecu do četvrte godine kao uzrok smrti najčešće se navode gliste, *pasiji kašalj* i *flusso*. Poglavlje završava analizom mjesta ukopa. U Savičenti je u 18. stoljeću bilo sedam crkava, a neke su služile kao mjesto ukopa stanovnika. Autorica donosi i slučajeve kada su pojedinci bili pokopani izvan groblja.

Osmo je poglavlje naslovljeno *Struktura kućanstva i stanovništva: 1613, 1734. i 1814.* (119-147) u kojemu se autorica koristila knjigama *Status animarum* te raznim popisima i izvješćima kako bi rekonstruirala strukturu ondašnjih kućanstava u Savičenti i u okolnim selima. U Savičenti su prevladavala malobrojna kućanstva, odnosno tri četvrtine ih je imalo od dva do četiri člana. U okolnim su selima prevladavala višestruka kućanstva s tri do pet članova, a četvrtina seoskih kućanstava imala je sedam i više članova. Autorica se pozabavila i analizom pomoćnog osoblja i strukturom stanovništva po spolu

i dobi te donosi pregršt zanimljivih rezultata. Primjerice, prosječna starost stanovnika župe 1814. godine bila je 25,7 godina.

Slijedi poglavlje *Prezimana od 1613. do 1814.* (149-171) u kojemu autorica analizira brojna prezimena župe. Autorica zaključuje kako neka prezimena upućuju na zanat kojim se osoba bavila, druga na mjesto podrijetla ili su oznaka etničke pripadnosti. U Savičenti je zabilježeno čak osamdeset osam prezimena. Od prezimena koja su zabilježena od 1613. do 1734. godine u istom ih je obliku ostalo samo 9%. U tabličnom prikazu donosi abecednim redom prezimena u feudalnoj jurisdikciji i župi Savičenta za 1613., 1695., 1734. i 1814. godinu. Zatim slijedi analiza socijalne topografije kaštela 1734. godine, trga, kontrade sv. Roka, predjela oko klaonice, oko crkvice sv. Katarine, oko velike peći i kontrade sv. Elene. Za navedene predjele autorica je rekonstruirala obitelji koje su ondje živjele i zanate koji su bili zastupljeni.

U desetom poglavlju *Nadijevane imena u Savičenti (1734-1813)* (173-187) autorica je analizirala

onomastiku stanovništva. Nekada je postojao običaj da djeca nasljeđuju ime od roditelja, bake i djedova ili kumova na krštenju, pa autorica analizira učestalost takve prakse u župi. Međutim, u Savičenti je većina djece dobila ime po svecima ili sveticama čiji se blagdan slavio taj dan ili u mjesecu djetetova rođenja. Autorica temeljito analizira muška i ženska imena prisutna u župi te u zadnjem potpoglavlju vrši usporedbu dobivenih rezultata s imenima prisutnih u drugim župama.

Slijedi *Zaključak* (189-196), *Grafikoni* (197-237) koji podrobno dokazuju provedeno istraživanje, sažetak na engleskom jeziku (239-242) i *Literatura* (243-251). U zadnjem se poglavlju nalaze *Prilozi* (253-327) koji dodatno obogaćuju knjigu. Riječ je o sljedećim priložima: *Descriptione di tutte le anime del Castel di S. Vincenti e suo Teritorio* (253-266), *Prijepis knjige Stanja duša iz 1734. za kaštel Savičentu* (267-280), *Knjiga stanja duša iz 1814.* (281-323), *Anagraf iz 1780.* (324-325) i *Anagraf iz 1790.* (326-327).

Danijela Doblanić Šuran ovom minucioznom studijom obogatila

nas je novim spoznajama o demografskom kretanjima i crticama iz svakodnevnog života žitelja Savičente kroz dva minula stoljeća. Oslanjajući se prvenstveno na proučavanje matičnih knjiga i knjiga stanja duša, ali koristeći i brojne druge izvore, izvukla je odavno zaboravljene pojedince zajednice i rekonstruirala demografsku sliku poznaje nas sa svakodnevnim borba-

ma koje je *mali* čovjek vodio i proživljavao, odnosno bio je u žrvnju života koji ga je neprestano gnječio i otežavao mu egzistenciju. Ova će knjiga poslužiti budućim istraživačima povijesne demografije i ostalim znanstvenicima u potrazi za spoznajama o tadašnjem stanovništvu, ali će i svim znatiželjnicima pružati brojna saznanja o životu Savičentina kroz prošlost.

Monika Zuprić